

УДК 351/338.2

Дегтяр А.О.

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ЩОДО ПОДОЛАННЯ НАСЛІДКІВ СВІТОВОЇ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ 2008 РОКУ

Досліджено теоретичні і практичні аспекти впливу світової фінансової кризи на зовнішню та економічну політику держави. Проаналізовано зарубіжний досвід подолання наслідків світової фінансової кризи 2008 року. Сформульовано основні шляхи зниження негативного впливу світової кризи на економіку України, доведена значна роль інвестиційних ресурсів, визначено загальний орієнтир для вдосконалення державної економічної політики України.

***Ключові слова:** фінансова криза, світова криза, економічне зростання, економічна політика, банківський сектор, інвестиції, іпотечне кредитування, фінансовий ринок.*

Постановка проблеми. Національна економічна система певною мірою інтегрована у світове господарство, тому Україна не могла залишитись осторонь світових процесів. Саме тому порушення макростабільності на зовнішніх ринках позначилося на внутрішніх процесах у країні. Насправді, світова фінансова криза загострила і прискорила внутрішні економічні проблеми. Розглянемо індекс обсягу економічного зростання за 2001-2007 рр. Чітко видно два періоди розвитку економіки: з 2001 до 2004 р. і з 2005 до 2007 рр. Динаміка зарплати та прибутку демонструє позитивні моменти. У 2004 р. добувна промисловість зросла на 20%, переробна - на 47%, торгівля - на 51%, оплата послуг фінансових посередників - на 54%. Фактично темпи зростання економіки та фінансових посередників приблизно збігались, чого не можна сказати про другий період. У 2005 р. доходи фінансових посередників почали значно випереджати доходи в інших сферах. Тоді як інші види економічної діяльності продовжували розвиватися пропорційно, послуги фінансових посередників у 2005 р. зросли на 108%, у 2006 р. - на 230%, а у 2007 р. - взагалі на 330% [1]. Таке викривлення не могло тривати постійно. Проте не потрібно забувати, що населення в цілому виграло від економічного зростання, оскільки добробут підвищувався й Україна демонструвала найбільші темпи зростання доходів. Як свідчать статистичні дані, з точки зору споживання та споживчих витрат ми почали наблизитися до розвинутих країн, проте не за структурою виробництва. Структура ВВП країни з постіндустріальною економікою передбачає внесок сільського господарства на рівні 3-5%, послуг - 60-70%, матеріального виробництва - 25-30% [2]. Загалом у нашій країні на нематеріальне виробництво припадає лише третина ВВП. Криза між

механізмами виробництва і споживання не могла тривати вічно. Але якщо поглянути з іншого боку, то саме криза повинна допомогти Україні зробити необхідні структурні трансформації. Зрозуміло, що впроваджуватися вони будуть перш за все з боку уряду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Існує достатньо велика кількість досліджень, присвячених науковому обґрунтуванню державної економічної політики, зокрема дослідженню шляхів виведення національних економік з кризи. Серед них слід визначити праці вітчизняних вчених: З. Варналія, В. Горбуліна, О. Долгого, І. Дорошенка, Г. Мернікова, Н. Стежко, В. Федоренка, І. Шарова, С. Юрія; російських науковців: Л. Абалкіна, С. Бобильова, В. Данілова-Данільяна, В. Іноземцева, Л. Нікітіна, а також відомих економістів із інших зарубіжних країн: Е. Вайцекера, К. Макконела і С. Брю, А. Маршала, Р. Медоуз, Д. Норта, А. Пігу, А. Сміта.

Однак до цього часу не визначено конкретні інституціональні засади реалізації державної економічної політики щодо подолання наслідків світової фінансової кризи.

Мета статті. Тому метою статті є визначення основних напрямів державної економічної політики щодо подолання наслідків світової фінансової кризи.

Необхідно зазначити, що під час обґрунтування напрямків державної економічної політики, спрямованої на подолання наслідків світової фінансової кризи доцільно було б розглянути зарубіжний досвід в цієї сфері.

Викладення основного матеріалу На думку академіка НАН України В. Горбуліна, вплив світової фінансової кризи на зовнішню політику та політику у сфері безпеки національних урядів є досить неоднозначним: «Обмеження фінансових можливостей стримує політ фантазії політиків, а отже зробить реальнішими і більш обмеженими цілі і завдання політики окремих держав, хоча водночас, подальше падіння, не виключено, призводитиме до агресивності та відчаю. Першим наслідком економічних проблем стало зростання національного егоїзму, першим результатом кризи стає відносно послаблення міжнародних структур на користь національних» [3].

Провідний вітчизняний експерт у сфері національної безпеки В. Горбулін переконаний, що «Після багаторічного розмивання суверенітету тенденцією часу стає певне зміцнення національної держави. Зазначене насамперед відбувається в сфері безпеки. У міжнародному сенсі слід очікувати на збільшення важливості двосторонніх відносин, безпекових гарантій тощо» [3].

Серед комплексу чинників, що характеризують світову фінансову кризу, ключовими є наступні:

1. Дефолт системи іпотечного кредитування в США, банкрутство найбільших у світі американських інвестиційних банків, що спричинило обвал світового фондового ринку.

2. Падіння світових цін на нафту - зі 147 доларів за барель в липні 2008 року до 47 в листопаді цього року. Цей процес триває й спричинив глобальне падіння цін на енергоносії.

3. Руйнація світової кредитно-фінансової системи спричинила втрату

реальної платоспроможності населення та (відповідно) падіння рівня промислового виробництва на всіх ланках технологічного ланцюжка.

4. Масштабне (від 10% до 40%) падіння ВВП національних економік країн, що орієнтовані, насамперед, на експорт енергоносіїв та сировини й залежні від світової кредитно-фінансової кон'юнктури.

Геоекономічний феномен «світової фінансової кризи» не є унікальним, тим більш - апокаліптичним явищем для людства. Циклічна природа функціонування світової економічної системи вже в 20-х роках минулого століття стала аксіомою. На сьогодні в економічній науці так чи інакше представлені близько 1,5 тис. типів економічних циклів - різної тривалості (довжини хвилі). З огляду на розмаїття факторів, що обумовлюють перебіг тих чи інших циклів, незмінною залишається теза про те, що тривале економічне зростання завжди закінчується рецесією.

На думку Г. Мернікова, головною пересторогою на шляху визначення механізмів подолання наслідків світової фінансової кризи є зростання нерівномірності економічного розвитку між країнами ОЕСР та іншим світом. Закономірності, характерні для індустріально-аграрного технологічного укладу фактично втратили свій, колись визначальний, зміст для країн «нової» - постіндустріальної, інформаційної економіки. З іншого боку, для національних урядів країн, економіка яких насамперед орієнтована на експорт енергоносіїв та сировини, неконтрольовані й не прогнозовані коливання світового фондового ринку фактично не залишили реальних механізмів підтримки національного товаровиробника [4]. Світова фінансова криза яскраво вирізняла головну негативну рису глобалізації світового ринку товарів і послуг - взаємозалежність кредитно-фінансових систем країн з різних щаблів світового табеля про ранги. Серед чинників, що визначили існуючий стан справ, ключовими є наступні:

1. Переоцінка можливостей саморегуляції світового фондового ринку.
2. Цілеспрямована спекулятивна діяльність окремих недержавних фінансових гравців в умовах відсутності відповідних обмежувальних бар'єрів.
3. Недорозвиненість внутрішніх ринків, низький рівень купівельної спроможності населення.

4. Не контрольованість політики Федеральної резервної системи Сполучених Штатів - емітента долара США, як світової резервної валюти. Інформаційне агентство уряду КНР «Сінхуа» 9 січня 2009 року розповсюдило повідомлення, в якому відкрито звинуватило уряд Сполучених Штатів у розв'язанні світової фінансової кризи, в зв'язку з тим, що США «здійснюють надмірну, необґрунтовану й неконтрольовану емісію долара» [5].

Фінансова криза у США почалася з іпотечної кризи ще у 2006 р. Головною її причиною було зростання обсягів неповернених житлових кредитів ненадійними позичальниками. Криза стала помітною і почала набирати міжнародних масштабів навесні 2007 р., коли New Century Financial Corporation, найбільша іпотечна компанія США, пішла із Нью-Йоркської фондової біржі у результаті заборони, накладеної на торги її акціями. Компанія перестала видавати кредити, крім того, виявилася неспроможною виплачувати заборгованість кредиторам. І хоча частка кредитів, виданих ненадійним

позичальникам, була незначною в загальній масі іпотечних кредитів, це викликало паніку на ринку житла. На хвилі банкрутств американських агенцій з іпотечного перекредитування ненадійних позичальників інші кредитні організації припинили видавати іпотечні позики навіть позичальникам з гарним кредитним рейтингом, тим, хто не мав підтвердженого офіційного доходу або не платив початкового внеску. Протягом наступних кількох місяців зазнали збитків або збанкрутіли десятки компаній.

Надзвичайно щільна і переплетена взаємопов'язаність фінансових установ на ринку призвела до того, що криза, яка мала б стосуватися лише кредитних установ, які працюють на ринку високоризикових позик, вплинула спочатку на американську фінансову систему, а потім і на загальносвітову. Іпотечна криза в США спровокувала іпотечні кризи в Європі та країнах Азії, де використовувалися схожі схеми кредитування. Причому кризи відбулися як у високорозвинутих країнах, на зразок Великобританії, Іспанії, Японії, так і в країнах, що розвиваються, на зразок Казахстану. Відповідно, збитків почали зазнавати не лише банки світового масштабу, а й локальні. За оцінками експертів інвестиційного банку Goldman Sachs, фінансові установи всього світу зазнали за 2 роки кризи 1,2 трлн дол. США збитків, при цьому тільки американські установи на суму 460 млрд. дол. США [5].

Такі значні збитки призвели до обвалу фондових ринків світу. За 2007 р. цінні папери на світовому фондовому ринку подешевшали на 5 трлн дол. США. У результаті інвестори переключили свою увагу з фондового ринку на товарний, що призвело до зростання цін на нафту й золото. Це, у свою чергу, спровокувало посилення загальносвітової інфляції та зменшення темпів зростання світової економіки.

Відповідно, криза такого масштабу не могла не вплинути на економіку України, яка інтегрована у світову економіку. На відміну від країн з розвинутою ринковою економікою, у нас існує дві причини кризи, які доповнюють одна одну, - внутрішньополітична криза і вплив світової фінансової кризи. Некерована інфляція та коливання курсу гривні пов'язані з українською ситуацією, а наслідками світової кризи є проблеми в банківській сфері та в експортно орієнтованих галузях.

Уперше за останні роки в Україні знизився показник середньої заробітної плати. Протягом жовтня 2008 р. борги по зарплатах зросли на 2% і станом на листопад становили близько 1 млрд. грн. Найбільше заборгували працівникам машинобудівної, металургійної, транспортної й аграрної галузі. Вперше за кілька років невчасно виплачують пенсії. За попередніми прогнозами Міністерства фінансів України, валовий внутрішній продукт у 2009 р. знизиться на 5% [6].

Отже, світова фінансова криза призвела до відчутних наслідків в економіці нашої держави. Ми бачимо кризу ліквідності в банківському секторі, причиною якої є те, що останні кілька років банки активно розвивали кредитування населення (іпотечні, авто, споживчі кредити) за рахунок залучених з-за кордону коштів. З 2006 р. значними темпами почала збільшуватися частка кредитів фізичним особам у загальному кредитному портфелі банкам. Станом на липень

2008 р. іпотечні кредити становили значну частку в кредитуванні індивідуальних клієнтів (на кінець року їхня частка була 36,1%). До початку фінансової кризи українські банки могли вільно залучати з-за кордону фінансові ресурси під 4-5% річних і продавати їх в Україні за 10-11% річних. Проблема була лише в тому, що кредити залучалися на терміни 3-5 років, а видавалися - на 10-20 років. [7]. Українські банки вирішували такі проблеми за рахунок рефінансування отриманих кредитів новими за такими ж, а інколи й нижчими ставками.

Проте в умовах, коли зарубіжні банки згорнули свої кредитні програми (а це були змушені зробити більшість банків, що постраждали від іпотечної кризи в США), українські банки опинилися перед загрозою кризи ліквідності. Для повернення закордонних кредитів банки змушені були перекредитовуватися за значно вищими ставками. Нові залучені з-за кордону кошти теж стали значно дорожчими. В результаті ставки на іпотечні кредити зросли на 5-7%, крім того, були значно посилені вимоги до фінансового стану позичальників. Національний банк для запобігання можливій фінансовій кризі в Україні значно посилив вимоги до резервування за кредитними операціями, що також призвело до подорожчання кредитів. Як наслідок, 2009 р. темпи зростання кількості іпотечних кредитів були нижчими за темпи збільшення загального кредитного портфеля.

Проте наслідки фінансової кризи могли бути ще більш серйозними, якби більшість великих українських банків не були у власності зарубіжних банків. Це дало їм змогу продовжувати залучати грошові ресурси з-за кордону, а також пропонувати кращі умови порівняно з іншими. Це підтверджує статистика виданих кредитів, згідно з якою серед п'яти лідерів ринку іпотечного кредитування в Україні перші чотири є дочірніми компаніями зарубіжних фінансових груп і мають загальну частку ринку в 56,6%.

Крім банківського сектора, світова фінансова криза вплинула й на будівельну галузь України. Насамперед, через значні зміни в умовах іпотечного кредитування (підвищення ставок та посилення вимог) багато потенційних покупців не змогли отримати іпотечний кредит. Також значна їх частина зайняла вичікувальну позицію, розраховуючи на іпотечну кризу в Україні і відповідне зниження цін на житло. У результаті як на первинному, так і на вторинному ринку житла України вже понад півроку спостерігається застій. Багато будівельних компаній знизили темпи, а більшість узагалі зупинили будівництво нових об'єктів. Цілком реальним вважається повторення не американського, а казахстанського варіанта розвитку іпотечної кризи, згідно з яким більшість будівельних компаній зупинять будівництво на декілька років. При цьому на ринку залишаться лише кілька потужних компаній, які будуть викуповувати недобудовані об'єкти. В будь-якому разі можна говорити про серйозний вплив світової фінансової кризи на будівельну галузь України.

Як було зазначено вище, фінансова криза призвела до підвищення світових цін на енергоносії. Українська економіка надзвичайно сильно залежить від вартості цін на основні енергоносії - нафту й газ. Зростання цін на нафту призвело до підвищення цін на пально-мастильні матеріали, а отже, і до

подорожчання вартості транспортних послуг, що позначиться на цінах майбутнього врожаю і продовольства. Крім того, підвищення світових цін на нафту призвело до зростання загальносвітового рівня інфляції, а отже, і до збільшення цін на всі імпортовані товари.

Ціну на природний газ (ключовий енергоресурс для економіки України) Російська Федерація (основний імпортер цього ресурсу в Україну) встановлює залежно від ціни на нафту. Так, уже на початку 2009 р. ціна на газ значно зросла. Крім того, російська сторона наполягла, щоб Україна платила за газ за європейськими цінами зі знижкою 20% (це приблизно 360-376 євро за 1000 м³), це при тому, що Україна залишила транзитну ставку на рівні 2008 р. Але українські економісти зауважують, якщо ціна на газ буде вищою, ніж 250 євро за 1000 м³, то це негативно позначиться на економіці країни. Зростання цін на газ призведе до підвищення, по-перше, цін на експортну продукцію України (чорні та кольорові метали, продукція хімічної промисловості), по-друге, комунальних послуг. Зростання цін на експортну продукцію погіршить їх конкурентоспроможність на зовнішніх ринках, а отже, призведе до зменшення надходжень до держбюджету. А саме експортно орієнтовані галузі були основним рушієм зростання економіки України. Підвищення вартості комунальних послуг призведе до збільшення показника інфляції в країні й загального зростання цін на всі товари в Україні.

Високий рівень інфляції в Україні зумовлений не лише внутрішніми, а й зовнішніми чинниками, серед яких: імпорт загальносвітової інфляції, темпи якої прискорилися з того моменту, як почалася світова фінансова криза. На цьому етапі розвиток інфляції посилювався знеціненням американського долара та підвищенням вартості енергоносіїв та продуктів харчування. Знецінення долара призвело до девальвації багатьох національних валют, що прив'язані до долара, а також до зростання цін на продукцію, яка імпортується із зон інших валют [6].

Отже, від населення України фактично приховувався сам факт кризового стану економіки. Це свідчення безвідповідальності владних структур і політичної еліти.

Криза 2008 р. має бути всебічно вивчена й глибоко осмислена як державними органами та бізнесовими структурами, так і відповідними науковими установами й незалежними аналітичними центрами. Мають бути проаналізовані структурні особливості кризи, зроблені прогнози її перебігу та наслідки, у тому числі для окремих секторів економіки та регіонів України. Економічний аналіз має бути доповнений прогнозуванням соціальних наслідків, ужиттям тих чи інших анти-кризових заходів [8]. До цього процесу мають бути залучені провідні, незалежні, громадські експерти країни.

Водночас криза несе із собою не лише економічно-соціальні негаразди, а й дає Україні шанс для очищення від корупції, започаткування структурних реформ, радикального вдосконалення правил ведення бізнесу. Економічні кризи мали, як правило, руйнівний характер. Проте щоразу відтворювали досконаліші економічні системи. Теоретичне поняття кризи, відображаючи сутність складного, різнопланового, багато-сутнісного явища, залишається не

з'ясованим. Однак варто звернути увагу на такий незаперечний діалектичний постулат: в економіці, як і в будь-якій іншій сфері, те, що демонструє зростання, має проходити етап спаду, а там, де відбувся спад, процес знову розвивається [9].

Ефективно долати кризу неможливо без максимальної прозорості у прийнятті та реалізації державних рішень щодо її подолання¹. Незважаючи на важкий стан економіки та соціальної сфери, Україна спроможна самостійно подолати кризові явища, має для цього достатні ресурси (людський, природний і технічний). Насамперед, потрібно звільнитися від ілюзій щодо допомоги Заходу. Найреальнішим шляхом виходу з кризи є орієнтація на власні сили, формування внутрішнього ринку завдяки розвитку власного виробництва.

Важлива роль у подоланні економічної кризи належить середньому бізнесу, адже саме він, у першу чергу, має вивести країну з кризи, проте сьогодні йому не приділяється належної уваги з боку уряду та політикуму, які концентрують всю увагу на допомозі великому олігархічному бізнесу. Ефективним може бути застосування інструменту бонусної та/або прискореної амортизації з метою стимулювання інвестицій в оновлення основних фондів виробництва.

З метою стабілізації фінансового ринку, покриття бюджетного дефіциту та допомоги комерційним банкам Україна залучає кредити Міжнародного валютного фонду. Проте в цьому питанні важливим є те, що саме має на меті влада, використовуючи залучені кошти. Якщо завданням є зупинення банкрутства банків, можливість їх подальшого функціонування, то за таких умов середньостатистичний українець не відчує на собі жодного покращення ситуації. Натомість, якщо вкласти ці гроші у виробництво, то зменшиться безробіття, почнуться виплати зарплат, але банківська сфера продовжуватиме і надалі занепадати і тягти за собою всі інші. Тобто конкретно обирати якусь одну галузь і рятувати лише її не є доцільним, адже все взаємопов'язане, причому дуже тісно.

Відомий російський економіст, директор Інституту проблем глобалізації М. Делягін, наголошує: «Ключовою ознакою сучасного етапу розвитку світової економіки, яка, значною мірою, й обумовила світову кризу, є те що Сполучені Штати є одночасно головним регулятором економічних процесів та одним з основних їх учасником. Світова фінансова архітектура орієнтована сьогодні на Сполучені Штати Америки, які не дозволять її змінити» [10]. На його думку, існуючий рівень інтеграції світової економічної системи перевищує можливості її регулювання, подолання кризи не можливе без активної участі уряду та ФРС США.

Ми згодні з Г. Мерніковим, який вважає, що в геополітичній та гео економічній сфері це пов'язано з послабленням наддержавних економічних та воєнно-політичних проєктів. Це стосується не лише Європейського Союзу та НАТО, але й євразійських інтеграційних проєктів Російської Федерації.

Геополітична та гео економічна конкуренція Сполучених Штатів й Китаю - самодостатніх національних акторів визначить порядок денний та правила гри світового ринку товарів і послуг [4].

На відміну від КНР, яка вже більше 60 років будує соціалізм з китайською специфікою, на основі жорстокого домінування комуністичної партії у всіх сферах суспільного життя та планово-адміністративного регулювання державою соціально-економічних процесів, Сполучені Штати залишаються взірцем ліберальної економіки та демократичних прав і свобод. Конкуренція еліт, як ключовий елемент політичного життя США, визначає зміни у реалізації державної економічної політики. З огляду на потенціал Сполучених Штатів, зміни їх економічних пріоритетів мають ключовий вплив на світову економічну ситуацію.

Покажемо, у цьому контексті, є порівняльний аналіз окремих аспектів політики демократичної Адміністрації Б. Клінтона (1991-2000 рр.) та республіканської Адміністрації Дж. Буша- молодшого (2001-2008 рр.). Ключовою пересторогою цього аналізу є розуміння того, що політичні еліти Сполучених Штатів не є антагоністичними. Загальний високий рівень політичної культури, збалансована Система державного управління США фактично унеможливають радикальну та довгострокову трансформацію внутрішньої та зовнішньої політики в інтересах окремих фінансово-промислових угруповань. При цьому часткова корекція зовнішньополітичних та зовнішньоекономічних пріоритетів є нормою політичного життя Сполучених Штатів.

Після розпаду СРСР США не здійснювали масштабних та витратних геополітичних проектів, зосередивши основну увагу на внутрішніх соціально-економічних проектах. Дві президентські каденції демократа Б.Клінтона супроводжувало безпрецедентне з часів Другої світової війни зростання найбільшого в світі американського господарського комплексу. Основними якісними характеристиками цього процесу стало зменшення дефіциту (аж до профіциту) федерального бюджету, низький рівень інфляції, зменшення безробіття, зростання доходів населення. Про це свідчать наступні показники.

1. Сім років зростання ВВП , в середньому більше 3% на рік, що значно перевищувало показники більшості країн ОЕСР, рівень інфляції нижче 2% річних.

2. Вперше за 42 роки було ліквідовано дефіцит федерального бюджету. При збереженні всіх основних соціальних програм, профіцит федерального бюджету в 1998 році склав 1,3%. Зовнішній борг США скоротився з 68% у 1993 до 57% 1998 ВВП.

3. В 1998 році рівень безробіття склав найнижчі за останні 30 років 4,5%, за сім років створено більше 20 млн. робочих місць.

4. При скороченні на 30% оборонного бюджету США та чисельності американських збройних сил, було збережено всю військову інфраструктуру та всі основні закордонні військові бази. Видатки Сполучених Штатів на оборону перевищують показники Японії, Китаю, Німеччини, Франції, Великобританії та Росії разом узяті. Часта США у світових воєнних видатках складала 35%,

на оборонні НДККР - 75%.

Основним джерелом сталого економічного зростання США за доби Б. Клінтона став бурхливий розвиток ІТ-економіки. Обсяг товарообігу підприємств, так чи інакше пов'язаних з «Силіконовою долиною», у середньому складав близько 50 млрд. доларів на рік, з кожним роком ці обсяги зростали.

Наприкінці 1990 років частка зовнішньої торгівлі у американському ВВП досягла найвищих в історії США 25 %, експорт в 1998 році склав 966 млрд., доларів, імпорт -1, 116 трлн., доларів. Висока ринкова кон'юнктура підняла індекс Доу-Джонс до рекордних 11000 пунктів. Позитивне сальдо руху капіталів в США склало в середньому 100 млрд., доларів в квартал, що компенсувало дефіцит платіжного балансу. «Зростання ступеня інтеграції США в глобальний ринок сприяло забезпеченню її процвітання за рахунок домінування у світовій фінансово-економічній системі. Фактично весь світ працював на Сполучені Штати» [11].

Незважаючи на те, що головну увагу демократична Адміністрація Б. Клінтона приділяла внутрішньополітичним питанням, на міжнародній арені Сполучені Штати остаточно утвердились в якості єдиної світової наддержави. Крім абсолютної переваги у військово-технічній сфері, глобальне лідерство США було реалізована через наступні механізми.

1. Співпраця з Російською Федерацією та іншими країнами колишнього СРСР у суспільно-політичній, фінансово-економічній, соціокультурній сферах, ядерне роззброєння та контроль над озброєнням. З огляду на визначальний вплив Сполучених Штатів на діяльність Всесвітнього банку та Міжнародного валютного фонду, можна стверджувати, що саме американська ліберальна модель «шокової терапії» стала основою переходу господарських комплексів пострадянських республік на рейки ринкової економіки. Таким чином, було фактично закріплено місце економік цих держав у світовому розподілі праці, їх залежність від міжнародних фінансових організацій.

2. Основою зростання постіндустріальних секторів американської економіки став процес глобалізації світової торгівлі, що досяг свого найвищого рівня у перше 10-ліття XXI століття. Цьому сприяла не лише політика МВФ та ВБ, але й (насамперед) створення у 1995 році Світової організації торгівлі. Саме СОТ легітимізувала нові правила гри на світовому ринку товарів і послуг для майже 150 національних економік через максимальну відкритість їх ринків.

3. Адміністрація Б. Клінтона суттєво вплинула на трансформацію Північноатлантичного альянсу, сенс існування якого після розпаду СРСР, викликав великі сумніви навіть у найближчих європейських союзників США. Система колективної оборони країн Західної Європи, США та Канади трансформувалась у систему колективної безпеки, яка з часом включила в себе держави Східної Європи та Балтії. Впровадження програми «Партнерство заради миру» та діяльність Ради євроатлантичного партнерства засвідчило, що декларовані США, як загальнолюдські, цінності демократії та ринкової економіки стали основою трансформації пострадянського простору.

На відміну від демократичної адміністрації США, яка на хвилі перемоги у «холодній війні» основну увагу зосередила у гео економічній сфері, вісім років

президентської каденції Дж.Буша- молодшого ввібрала в себе насамперед воєнно-політичні та військові дії. На наш погляд, це пов'язано не стільки з загостренням міжнародних відносин - появою нових та загостренням старих викликів, скільки зі змінами у пріоритетах ключових акторів американського владного Олімпу. Якщо Б.Клінтон та (особливо) А. Гор представляв інтереси «нової» економіки, банківської сфери та сфери послуг, то Адміністрація Дж.Буша-мол. -Р. Чейні представляла інтереси, насамперед, нафтових компаній та оборонно-промислового комплексу. Зміна стратегічних пріоритетів закономірно викликала до дії інші механізми їх реалізації. На зміну фінансово-політичній дипломатії у міжнародно-правових рамках Міжнародного валютного фонду, Всесвітнього банку та Світової організації торгівлі, прийшов воєнно-політичний тиск та прямі військові дії, досить часто не освячені відповідними рішеннями ООН.

Реалізація нової стратегії зовнішньої політики та політики у сфері безпеки США прямо чи опосередковано, призвела до світової фінансової кризи, включала в себе наступні складові.

1. Терористичні акти 11 вересня 2001 року стали причиною і приводом до впровадження комплексу антитерористичних заходів у внутрішній політиці та зовнішній політиці США.

2. Збройні сили США склали основу Міжнародних антитерористичних сил в Афганістані та Іраку. Змінено бюджетні пріоритети, суттєво збільшено військові видатки.

3. Дипломатичний та воєнно-політичний тиск на Іран та Північну Корею.

4. Військові дії США та союзників по Північноатлантичному альянсу проти Югославії, воєнно-політична підтримка та визнання державної незалежності сербського краю Косово.

5. Підтримка демократичних «кольорових» революцій на пострадянському просторі. Підтримка інтеграції України та Грузії в НАТО.

6. Фактична денонсація існуючої міжнародно-правової системи у сфері роззброєння та контролю над озброєнням. Ініціативи з розміщення американської системи ПРО у Східній Європі [4].

Крім того зберігається режим непрозорого, нерівномірного конкурентного середовища. Відсутність достовірної інформації про реальну капіталізацію кредитно-фінансової системи США спричинила спекулятивне зростання попиту на світовому ринку цінних паперів- «мільну бульку» світового фондового ринку. При збереженні існуючого геоекономічного статус-кво, залишається ймовірність нового погіршення світової кредитно-фінансової кон'юнктури та розгортання кризових процесів.

Міжнародні фінансові організації -МВФ, ВБ, ЄБРР виявились неспроможними спрогнозувати кризові процеси у світовій економіці й запропонувати комплекс заходів антикризового реагування. Існуючі нормативно-правові рамки Світової організації торгівлі жодним чином не сприяли антикризовим заходам національних держав. Національні уряди змушені використовувати механізми державного протекціонізму, фактично ігноруючи режим СОТ.

Розглянемо економічну політику щодо подолання наслідків фінансової кризи другого лідера світових ринків – Китаю. На початок ХХІ століття китайська економіка продовжує реалізовувати конкурентні переваги свого індустріального потенціалу, здійснюючи при цьому поступовий перехід до ІТ-економіки. Наразі Китай є абсолютним світовим лідером у виробництві сталі, прокату, бавовни та бавовняних тканин, вугілля, цементу, зерна та м'яса.

Зовнішньоекономічна стратегія Китаю є максимально диверсифікованою у напрямках співпраці, фактично без огляду на ідеологічні й геополітичні особливості торговельного партнера. При цьому особливий акцент робиться на реалізацію фінансово-економічних проектів на американському ринку - найбільшому у світі за обсягом капіталізації. Незважаючи на формальну участь у режимах вільної торгівлі, Китай зберігає значні переваги у конкурентній боротьбі з компаніями США та Європейського Союзу. Серед ключових складових подальшого зростання впливу китайського капіталу на світові ринки товарів і послуг слід зазначити наступні:

- прагматична геоекономічна стратегія вищого політичного керівництва КНР, орієнтована на максимально ефективну співпрацю з ТНК, з багатомільйонною діаспорою та міжнародними фінансовими організаціями при збереженні повного контролю над ресурсним й людським потенціалом на національній території як з боку держави, так і з боку компартії;

- вмонтованість господарського комплексу Китаю у глобальну світовому систему виробництва й розповсюдження товарів масового вжитку;

- консенсус влади, господарських суб'єктів та населення країни щодо напрямів та механізмів реалізації економічної трансформації, необхідності жорсткої й безкомпромісної боротьби з корупцією та антидержавними проявами.

В умовах світової фінансової кризи, Китай реалізує агресивну зовнішньоекономічну стратегію. Обвал фондових ринків спричинив безпрецедентне зниження вартості активів в металургії, хімічній промисловості, машинобудуванні та (насамперед) у видобувній галузі. З початку 2009 року китайські компанії інвестували в економіку Росії, Бразилії, Росії, Венесуели, Франції, Ірану та інших країн близько 100 млрд., доларів. Це стосується насамперед контролю над активами в нафтогазовій сфері, металургії та видобутку мінеральної сировини. Таким чином, в найближчий та середній перспективі Китай матиме змогу, в тій чи іншій мірі, впливати на фінансово-економічну ситуації в цих державах, реалізуючи в такий спосіб довгострокову стратегію китайського геополітичного та геоекономічного домінування.

Виходячи зі згаданого, можна відзначити наступне. Економіка будь-якої країни ніколи не перебуває у стані спокою. Тому важливою рисою економіки є її нестабільність. Процвітання змінюється кризою або панікою. Національний доход, зайнятість і виробництво падають. Ціни і прибуток знижується, а робітників масово звільняють (зростає безробіття). Врешті-решт досягається критична точка і починається похваллення. Відновлення може бути повільним або швидким. Воно може бути неповним і ..навпаки, настільки сильним, що призведе до нового буму. Нова смуга процвітання може означати тривалий,

стійкий рівень пошавленого попиту, велику кількість вільних робочих місць, підвищення цін і життєвого рівня. Або вона може означати швидке інфляційне «роздування цін» і зростання спекуляції, за якими настає нова важка криза.

Проведений аналіз світового економічного досвіду .свідчить, що розвиток йде не по прямій, а поступово набираючи висоту, при цьому кожного разу ця висота втрачається «падінням в прірву». Окрім того, як свідчить історія, такі спади-підйоми є повторювальними, тобто мають циклічний характер. Економічний цикл - це сукупність постійних фаз національної економіки - розширення та скорочення обсягів виробництва. Його, ще називають циклом ділової активності або кон'юнктурним циклом [13].

За всю історію свого розвитку людство було свідками ряду економічних криз, які відрізнялись своїми першопричинами, тривалістю, виходами з них. Заслуговує на увагу зроблений Н. Стежко аналіз тривалості світових криз, результати якого наведено у таблиці 1.

Таблиця 1.
Тривалість світових криз і основні сектори втрат [13]

Паніки, кризи і світові депресії	Дати кризи	Тривалість світової кризи	Головна сфера втрат і краху у фінансовій кризі
Фінансова криза 1797р.	1797-1800	3 роки	Торгівля і нерухоме майно
Фінансова криза 1819р.	1819-1824	5 років	Банкрутства банків
Фінансова криза 1837р.	1837-1843	6 років	Банкрутства банків, крах валют
Фінансова криза 1857р.	1857-1860	3 роки	Залізниця і нерухоме майно
Фінансова криза 1873р.	1873-1879	6 років	Банкрутство банків
Депресія	1873-1896	23 роки	Світова депресія, не зважаючи на величезний підйом в економіки
Фінансова економічна криза 1893 року	1893-1896	3 роки	Залізниця
Криза 1907 року	1907-1908	1 рік	Банкрутство банків викликане новими фінансовими інструментами
Велика депресія	1929-1939	10 років	Глобальна світова фінансово-економічна криза 1929 року Повний крах фондової біржі, банкрутство банків, торгові війни
Фінансова криза 1937р.	1937-1942	5 років	Військові конфлікти, Друга світова війна, скандали Уолл Стріт фактично частина Великої Депресії
Нафтова криза 1973 року	1973-1975	2 роки	В четверо зросли ціни на нафту, інфляція
Криза 1987 року, спад 1990 роки	1987-1991	4 роки	Доларова криза, торгівля програми, неліквідність, нерухоме майно
Криза кульок dot.com	2001-2003	2 роки	Кульки Dot.com, Sep 11, бухгалтерські скандали
Міжнародна фінансова криза 2008-2009-2010	2008-2009 пік кризи, максимум кризовий рік	Криза продовжи ться від 1,5 до 2 років	Нерухоме майно, банкрутство банків

Таким чином, можна стверджувати, що з 1825 р. світова економіка пережила 21 цикл. Перша економічна криза відбулася в 1825 р. в Англії. Перший цикл (рух виробництва від початку попереднього спаду до початку наступного) тривав 12 років і закінчився кризою 1836 р. в Англії та США. Через 11 років криза охопила Англію, США, Францію та Німеччину. Наступна криза (1857) була всесвітньою (охопила більшість розвинутих країн). Такими ж були і кризи 1866, 1873, 1882, 1890, 1900 років.

Найглибшою була економічна криза 1929-1933 рр. Вона супроводжувалася масовими банкрутствами підприємств, колосальним зростанням армії безробітних, втратою дрібними акціонерами своїх акцій. У США в цей період уряд очолив президент Рузвельт. Широкомасштабне втручання держави в економіку допомогло країні вийти з кризи, у чому чимала заслуга президента.

Економічні кризи відбувалися і після 1933 р., однак їх руйнівний характер був менш відчутним. Це свідчить про значну ефективність державного регулювання економіки.

Схожою за своєю руйнівною силою стала криза 2008-2009 років, яка розпочалася з іпотечної банківської кризи в США, яка призвела до банкрутства великих інвестиційних та комерційних банків з гарною репутацією в різних країнах світу.

Ретельно проаналізувавши ситуацію в економічній сфері, зарубіжний досвід подолання наслідків світової фінансової кризи, внутрішні та зовнішні тенденції, вважаємо, що в Україні в першу чергу необхідно звернути увагу на наступне.

Пошквалення господарського життя та забезпечення соціально-економічного розвитку держави можна досягти на основі структурної перебудови економіки, приватизації, фінансової стабілізації, створення розвинутої системи ринків, у тому числі ринку капіталів і ринку праці, забезпечення ефективною зайнятості населення і соціального захисту певних прошарків суспільства. Ринок праці, робочі місця - найбільш складний і динамічний елемент ринкової економіки, який чутливо реагує на зміни у розвитку світової економіки. Тут не тільки переплітаються інтереси працівників і роботодавців, але й віддзеркалюються всі соціально-економічні, політичні, демографічні та інші процеси в суспільстві, особливо питання розвитку основних фондів, які впливають на розвиток робочих місць.

Процеси, що відбуваються на ринку праці і у сфері зайнятості, тісно пов'язані з процесами у підприємницькій, кредитно-грошовій і зовнішньоекономічній сферах, в оподаткуванні та інвестиційній діяльності, освіті та організації профнавчання. Від того, наскільки успішно функціонує економіка, у якій фазі економічного циклу вона перебуває, як сполучаються ринкові засади функціонування і державне регулювання, чим характеризується поведінка головних суб'єктів ринку, залежить попит на робочу силу та її пропозиція, обсяг зайнятості й рівень безробіття.

Сучасна економічна наука довела, що на стан зайнятості населення справляють безпосередній вплив процентні ставки по кредитах та депозитах, інвестиційна активність суб'єктів підприємництва, система оподаткування,

структура державного бюджету й державних витрат, співвідношення фондів нагромадження і споживання в домогосподарствах тощо. Усе це підкреслює надзвичайне значення вивчення закономірностей організації робочих місць і функціонування ринку праці в тісному зв'язку з вказаними економічними явищами.

У руслі цих тенденцій спостерігається перенесення до слаборозвинених країн виробництв з високим рівнем матеріальних та енергетичних затрат, а також екологічних ризиків. Водночас високорозвинені країни заохочують імпорт інтелектуального капіталу.

Виходячи з зазначеного, для організації робочих місць і підвищення рівня зайнятості населення головним є розвиток промисловості, яка має базуватись на нових технологіях, з урахуванням вимог часу, а для цього потрібні капітальні вкладення. Однією з таких форм вкладення капіталів є інвестиції.

Інвестиційна діяльність охоплює всі сфери народного господарства: і сферу матеріального виробництва, і соціальну. Роль держави у вирішенні цієї проблеми має принципове значення.

Раніше інвестиційна діяльність розглядалася як така, що спрямована на відтворення основних фондів шляхом капітальних вкладень у народне господарство. У ринкових умовах інвестиціями є всі види майнових і інтелектуальних цінностей, які вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, внаслідок чого створюється прибуток або досягається соціальний ефект.

Інвестиції справляють вирішальний вплив на формування темпів економічного зростання і добробуту населення країни, що, у свою чергу, безпосередньо пов'язане із забезпеченням оптимального співвідношення між нагромадженням і споживанням.

Аналізуючи розвиток економічної системи, виділяють три головні функції інвестицій у процесі розширеного відтворення: інвестиції дають змогу забезпечити, по-перше, економічне зростання і якісне оновлення основних фондів на принципово новій конкурентоспроможній основі на рівні як окремого підприємства, так і національної економіки в цілому; по-друге, здійснення прогресивних структурних змін у суспільному виробництві, які стосуються найважливіших макроекономічних пропорцій; по-третє, реалізувати досягнення науково-технічного прогресу і підвищення на цій основі ефективності виробництва як на мікро-, так і на макрорівні. При цьому важливе значення має оптимізація найважливішої макроекономічної пропорції - співвідношення між нагромадженням і споживанням, від якої залежать темпи зростання виробництва, рівень споживання населення і ефективність суспільного відтворення.

Сучасна економічна ситуація в Україні зумовлює зміни у співвідношенні нагромадження і споживання, спрямовані на підвищення результативності господарювання всіх суб'єктів суспільного виробництва, інтенсифікацію процесу відтворення. Йдеться про те, щоб за допомогою економічних регуляторів в усіх суб'єктах господарювання нагромадження більш результативно впливало на зайнятість робочої сили, раціоналізувало попит, а

фонд споживання, у свою чергу, все більше спрямовувався на розширення того виробництва, яке повніше покриватиме зростаючий попит, підвищення якого стимулює вкладення інвестицій, що сприяє зростанню вітчизняної економіки.

Досвід розвинутих країн свідчить, що на співвідношення нагромадження і споживання істотно впливає інтенсифікація розширеного відтворення, впровадження інноваційної моделі розвитку. Вони повинні знизити коефіцієнт нагромадження, оскільки для одержання одного відсотка приросту національного доходу можна буде зменшити норму виробничого нагромадження. Отже, першочерговим для української економіки є підвищення ефективності використання всіх елементів нагромадження, інвестиційних ресурсів на всіх стадіях їхнього кругообігу.

При розгляді проблем розширеного відтворення в економічній літературі акцент ставиться на процесі нагромадження як на головному чиннику забезпечення економічного та соціального ефекту. При цьому інвестиційний процес розглядається як складова процесу нагромадження. У макроекономічному аналізі проблем розширеного відтворення процес формування фондів нагромадження і споживання неможливо відірвати від процесу формування інвестиційних ресурсів, пошуку коштів для інвестиційної діяльності як чинника розширеного відтворення та ліквідації диспропорцій у розвитку національної економіки. Аналіз показує, що відтворювальний процес обов'язково зумовлює збалансування інвестицій, нагромадження і споживання. Тому пошук подолання диспропорцій у розвитку економіки України повинен передбачати досягнення збалансованості найважливішої відтворювальної пропорції: інвестиційний фонд - фонд нагромадження - фонд споживання.

Макроекономічний аналіз показує, що важливе значення має розгляд функціональної структури валового внутрішнього продукту, а в ньому - тієї його частки, яка використовується для здійснення інвестування. Ґрунтуючись на цих даних, можна простежити взаємозв'язки, які складаються між динамікою інвестицій та валовим внутрішнім продуктом, а також структурою останнього.

У розвинутих країнах світу відносно високий рівень інвестування підтримується за рахунок великих інвестицій у докорінну реконструкцію виробництва й розвиток нових галузей економіки. Суттєву роль тут відіграє й економічна політика держави, яка за допомогою податкових важелів, а особливо прискореної амортизації, стимулює фірми і компанії збільшувати обсяги інвестицій. У розвинутих країнах світу 30-40% інвестицій здійснюються самою державою [14]. За рахунок держави фінансуються інвестиції в галузі виробничої і соціальної інфраструктури, а в деяких країнах, крім того, і в житлове будівництво. Це може бути загальним орієнтиром для оптимізації інвестицій і структури валового внутрішнього продукту України.

Слід зазначити, що в Україні тривалий час виділялось недостатньо коштів для розширення виробництва, що затримувало організацію робочих місць. При цьому основна маса капітальних вкладень спрямовувалась на нове будівництво, що в кінцевому підсумку поглиблювало технологічну диференціацію виробництва і в даній галузі, і в національній економіці в цілому. Збільшувались інвестиції у позанормативне незавершене будівництво,

невстановлене обладнання і запаси. Усе це призвело до невиправданого перенапруження української економіки, де питома вага зносу діючих основних виробничих фондів значно більша порівняно із впровадженням нових. На початку 90-х років негайної заміни потребували близько 25% основних фондів, у тому числі майже 40% машин і обладнання.

Вихід із такої негативної ситуації і подальший розвиток вітчизняної економіки потребують інноваційно-інвестиційного пошуків, оновлення основних фондів на новій, конкурентоспроможній основі. Відтворення основних фондів на рівні як окремого регіону, підприємства, так і національної економіки в цілому має спиратися на науково обґрунтовану інвестиційну політику в умовах ринкового трансформування. Важливе значення для підвищення ефективності інвестиційної діяльності має поліпшення технологічної структури інвестицій за рахунок збільшення питомої ваги витрат на відтворення активної частини основних фондів - машин та устаткування.

Аналіз показує, що за останні роки технологічна структура інвестицій в економіку України поліпшилась. Якщо в 1995-1997 рр. спостерігалось падіння питомої ваги витрат на устаткування, то у 2004 р. відбулося збільшення питомої ваги витрат на устаткування: з 27% у 1995 р. до 54% у 2004 р. Позитивним є також те, що у 2004 р. зменшилася питома вага інвестицій у будівельно-монтажні роботи: з 66% у 1995 р. до 40% у 2004 р. [2].

Висновки. В умовах ринкових відносин важливе значення має вибір оптимальної структури джерел фінансування капітальних вкладень, яке здійснюється за рахунок власних і залучених коштів. Найприйнятнішим для розв'язання цієї проблеми є комплексний підхід до вибору джерел фінансування капітальних вкладень. Головною передумовою для визначення оптимальної структури таких джерел може бути детальний аналіз, який повинен визначити граничний розмір капітальних витрат, виходячи з розміру та питомої ваги кожного джерела фінансування, які можна залучити для здійснення інвестування.

Необхідно підкреслити, що останніми роками гостра потреба в інвестиціях для структурних перетворень, інноваційної діяльності виникла в найрозвинутіших регіонах України, які значно відрізняються часткою (внеском) у ВВП держави. Такою є, зокрема, Київська область (включаючи Київ), яка за внеском у ВВП перевищує такі високоіндустріальні області, як Донецька, Дніпропетровська, Харківська.

Досвід розвинутих країн свідчить, що найважливішу роль у процесах інвестування відіграє фондовий ринок, активне функціонування якого сприяє залученню, концентрації та перерозподілу інвестиційних ресурсів на користь перспективних галузей економіки та окремих підприємств. Економіка України, її регіонів не може ефективно розвиватися без ринку цінних паперів, що повноцінно функціонує. На жаль, сьогоденний стан фондового ринку регіонів країни не відповідає тій ролі, яку він повинен відігравати у створенні сприятливого клімату, підвищенні ділової активності в регіоні.

З метою оздоровлення ситуації на регіональних фондових ринках України, створення умов для активізації інвестиційної діяльності необхідно здійснити

ряд заходів. Серед основних слід виділити такі:

- становлення на організованому фондовому ринку регіону сталого вторинного ринку акцій перспективних та інвестиційно привабливих емітентів;
- організація розміщення і обігу на регіональних фондових біржах корпоративних облігацій виробничих підприємств і банків регіону;
- випуск регіональних і муніципальних позик із залученням у регіон не тільки стратегічних, а й портфельних інвесторів.

Доцільно розробити багатопланову програму розвитку регіонального фондового ринку, створення і функціонування інвестиційно-позикової системи, яка мобілізує вільні грошові ресурси населення, підприємницьких структур області, зовнішніх інвесторів, а також міжрегіональне співробітництво для інвестування регіональних проєктів. Для підвищення ефективності економіки слід істотно піднести роль амортизаційних відрахувань, ефективно використовувати прискорену амортизацію.

Для виходу з кризи необхідно:

- а) закріпитися на перспективному ринку збуту України;
- б) прагнути одержати прибуток на довготривалій основі;
- в) отримати доступ до порівняно дешевих джерел сировини та ресурсів, що підвищує конкурентоспроможність продукції;
- г) використати відносно дешеву та кваліфіковану робочу силу як важливий чинник зниження собівартості продукції.

Поки ж не досягнуто збільшення відповідної маси фінансового капіталу для реалізації пріоритетних інвестиційних проєктів, якісні структурні зрушення в розвитку української економіки, оновлення основних фондів і робочих місць можливі лише за рахунок маневру існуючими інвестиційними ресурсами й удосконалення діючого механізму регулювання інвестиційної діяльності.

Слід також відзначити, що економіка України не була повною мірою готова до наслідків, спричинених виникненням кризи, незважаючи на те, що виникнення кризових явищ не було несподіванкою, про це неодноразово зазначали науковці, попереджаючи про настання цих наслідків. Кризові явища є циклічними й повторюються з певним інтервалом часу. Тому готуватися до них можна заздалегідь, що демонструють більш розвинуті країни Заходу.

Список використаних джерел

1. Близнюк Н. Рецепт для оздоровлення / Н. Близнюк // Урядовий кур'єр. – 2008. № 226.
2. Україна в 2009 році // Статистичний щорічник. – Держкомстат України, 2010. – 529 с.
3. Горбулин В. Украинская политика национальной безопасности Украины: актуальные вызовы – адекватные ответы /В. Горбулин, А. Литвиненко // Зеркало Недели, № 11, 2009.
4. Г. Мерніков Світова фінансова криза як фактор геополітичних та гео економічних змін // Стратегічна панорама. – 2009. - № 4. – С. 54-63.
5. Всемирный банк: развивающимся странам будет труднее всего [Электронный ресурс]. – Режим доступа: unia.com.ua/ukr.

6. Дорошенко І.В. Глобальна світова фінансова криза та її вплив на розвиток економіки України [Електронний ресурс] / І.В. Дорошенко. – Режим доступу: nbuv.gov.ua/e-journals/Doroshenko_3.
7. Мировая экономика [Электронный ресурс]. – Режим доступу: ereport.ru.
8. Шаров І. Шляхи виходу з економічної кризи [Електронний ресурс]. І. Шаров. – Режим доступу: 2000.net.ua/a/42564.
9. Юрій С. Світові економічні кризи та їх сучасні модифікації / С. Юрій // Вища школа. – 2008. - № 2. – С. 13-25.
10. Делягин М. Американцы сейчас не дадут новую резервную валюту // [Электронный ресурс]. – Режим доступу: www.k2kapital.com24.03.2009.
11. Рогов С.М. Администрация Клинтон: подводит итоги еще рано // «США и Канада», № 2, 2000. – с. 21-27.
12. Макконнел К.Р., Брю С.Л. Экономикс: принципы, проблемы и политика. – М.: Республика, 2005. – 785 с.
13. Стежко Н.В., Вплив глобалізації на поширення кризових процесів в міжнародній економіці. // Матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції «Україна на шляху соціально-економічних перетворень в умовах глобалізації». Зб. наук. статей. Випуск 8. Кіровоград, КНТУ, 2009. – 493 с.
14. Федоренко В.Г. Ринок праці в Україні та економічні тенденції в умовах світової економічної кризи // Економіка та держава, 2009, № 1. – С. 4-5.

Подано до редакції 14 березня 2011 року

Дегтяр А.О.

Основные направления государственной экономической политики Украины по преодолению последствий мирового финансового кризиса 2008 года

Исследовано теоретические и практические аспекты влияния мирового финансового кризиса на внешнюю и экономическую политику государства. Проанализирован зарубежный опыт преодоления последствий мирового финансового кризиса 2008 года. Сформулированы основные пути снижения негативного влияния мирового кризиса на экономику Украины, доказана значительная роль инвестиционных ресурсов, определен общий ориентир для совершенствования государственной экономической политики Украины.

Ключевые слова: *финансовый кризис, мировой кризис, экономический рост, экономическая политика, банковский сектор, инвестиции, ипотечное кредитование, финансовый рынок*

Degtar A.O.

Main areas of state policy of Ukraine in the overcome the global financial crisis in 2008

Investigational theoretical and practical aspects of influence of world financial crisis on the foreign and economic policy of the state. Foreign experience of overcoming of consequences of world financial crisis of 2008 is analysed. The basic

ways of decline of negative influence of world crisis are formulated on the economy of Ukraine, the considerable role of investment resources is well-proven, certainly general for perfectio of public economic policy of Ukraine.

Keywords: *financial crisis, world crisis, economy growing, economic policy, bank sector, investments, mortgage crediting, financial market.*

Дегтяр Андрій Олегович – доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри економічної теорії та фінансів Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України.